

tivi) li jixbhu 'l verbi *shah* (sani), fost l-oħrajn semma l-verb *azan* (għarbi) li sew fil-għarbi kemm fil-malti fis-sura ewlenija jagħmel *wizan*, *wizen*. Hekk ukoll *walad* (għarbi) u *wiled* (malti). Ma nafx li hemm *éled* jew *álad* (passât) li nbaġħad jibiddel f'*walad*. Nafu tajjeb li l-ittri dgħajfin *a*, *j* u *w* jibiddlu f'xulxin fi kliem minn djalett għal iehor u f'tiswir il-verb fl-istess djalett, imma ma nafx li verb bħal ma hu *áhil* jew *Uhil* (l-avuk: Micallef qal li hu l-għerq *aħl*) ibiddel il-għerq tiegħu f' *w-ħ-l* u jsir *wehel*, *waħal*. Bhalma għidna l-*h* ta' *áhel*, *áhil*, *áhal* li jâtu l-isem *ahel*, mhix l-*h* ta' *wehel* u *waħal* fil-malti, mita nafu li l-istess għerq *w-ħ-l* jinsab fil-Għarbi. (Cfr: *wahil* = to sink into mire—to become muddy. Hava. *Wehel* = cascar nel fango, onde attaccarsi. VASSALLI) u għalhekk il-kelma *wehel* mhix geġja mill-għerq *a-h-l*.

4) Is-sur G. V. biex isaħħaħ il-fehma tiegħu fuq in-nisel ta' *Hal* minn *mħal* ġieb li *mħal*, *ħal* u *aħal* għandhom b'għerq tagħom *ħ-w-l*. Minn dak li wrejt dana qajla nsibuh, l-iktar fil-kelmiet *ahel*, *mħall*.

Donnu sewwa qal li n-nom imnissel ta' *ħâl* imissu *ħawl*. (Cfr. Gram: dell'Arabo Volgare, pag: 231-2. SAPETO) għalkemm għandna il-kelma *Ĥâl* ta' b'*ħâli*, b'*ħâlek*, kif jidher, imnissla mill-verb *ħâl*, *ħawel* (Ara dak li għidt qabel taħt (1).) Imma targa l-kelma *ħâl* ma għandhiex it-tifsir ta' *lok li fih iġħammru n-nies*, imma iva ta' *stât*, *kondizzjon*; mhux dak l-*istat* li ried jifhem bih G.V. u nbaġħad l-avukat Micallef bit-tifsir ta' *colonia*, *plantation*; għax kif il-lum raġa' kitibli ir-Rev. Dessoulavy "Perhaps one ought to note Ar: *Ĥâl* (state, condition) and compare it with Anglo-French "estate, state. But Ar: *Ĥâl* is (I think) never used in the sense of a (territorial) estate."

Ma naħseb li għax *áħad* jagħmel fil-malti (kif ukoll fit-tripolin) *Hadd*, hekk ukoll il-kelma *ahel* għandha tagħmel *Hall* u mhux *hâl* (*hâl*). Tagħmel *Hall* mita mqassra minn *Mħall*.

5) Ma jidhirlix li wara dan kollu li għidt għandi niffi dak kollu li kiteb ir-Rev. Dessoulavy li bi hlewwa liema bħalha għoġbu jwieġeb għax-xewqa tiegħi li jibgħatli l-fehmiet tiegħu mita kitibli li ma jaqbelx mal-fehma ta' T. Z. fuq in-nisel ta' *Hal* minn *Ahel*. Ir-Rev. Dessoulavy, għalkemm il-malti mhux ilsien, deher li jaf jiffi u jikseb in-nisel tal-kliem malti (kif tani xhieda f'bosta mill-kliem malti li jiena qatt ma bsart bin-nisel tiegħu). Għalkemm ma laqatx f'kollox it-tifsir ta' T.Z. (l-iktar meta *ħaseb* li T.Z. nissel il-kelma *Ragħaj* minn *rahħâl*, *rahli*) nistgħu ngħidu

li għalaq l-ittra tiegħu minn l-aħjar u tâna xaqq ta' dawl qawwi fuq in-nisel ta' *Hal* minn *Hall(a)*, *Mħall(a)* jew (kif sata' jkun) mill-għerq *a-h-l* (*mahûl* = *mahâl*?) Haġa oħra li kif naħseb ir-Rev. Dessoulavy ma satâx jiffi sewwa hija dik li fil-malti għandna kliem qadim, il-lum minsi, imma iktarx jinsab f'xi qwiel (*idiotismi*) u l-iktar fl-ismijiet ta' postijiet tal-Gżira (*toponimici*) u għalhekk ma jsehħx dak li stqarr hu li l-kelma *ahl* tal-għarbi ma setgħetx issir *hâl*, għax ma hemmx sura *oħra* minnha jew sura ta' nisel wieħed fil-lsien malti.

Kif kont fissirt ruħi mar-Rev. Dessoulavy, nargħa' ntenni l-fehma tiegħi. In-nisel tal-kelma *Hal* għad trid tiftixija ta' reqqa kbira u fuqha hemm fiex wieħed imieri wieħed lil iehor.

Minn dan kollu li s'issa ntqal, il-kelma *Hal* setgħet, kif naħseb jien, ġiet imnissla minn dawn it-tlieta: jew minn *rahhal*, jew minn *ahel* (bil-ħoss ta' *ahel*) jew minn *hall*, bis-sura mqassra ta' *ħall* min-nom *mħall*. Minn liema sewwa minnhom għad irridu naraw.

A. Cremona.

GħOXRIN SENA WARÀ....

Il-konti—raġel għoli, wiċċu twil u misbuk, xagħru sfiq u abjad qotna—qatt ma fetaħ qalbu ma' hadd. Kien għadda dawn l-aħħar għoxrin sena medhi biss b' daru, jaħdem—fil-ġonna u l-egħlieqi tiegħu—mhux biex jaqla' x'jiekol, għax għana kellu iżjed milli kellu r-raħal kollu, iżda jaħdem, ngħidu aħna, biex iderri, biex iqatta' z-zmien, biex jinsa xi ftit l-imghoddi. U n-nies kienet taħseb li kien bniedem ħieni: x'jonqsu? kienet tghid. Izda, fil-għaxija, xħin jasal il-ħin li jserrah 'il ġismu mkisser apposta bix-xogħol, u kien jara jserrahx xi ftit lil ħsiebu, mara sabiħa, fit-tul imdaqqsu, b'wiċċ qawwi, haddejn ħomor, għajnejn żoroq, xofftejn qrollija, kienet tidher quddiemu u ttajjarlu nagħsu: kien jistħajjilha dieħla f'kamartu u kemm-il darba, b'ġirja, kien iqum mis-sodda biex jilqa' 'l martu, iżda martu tkun għabet, għax martu kienet ilha mejta; kienet mietet il-bogħod minnu, hija u tati d-dawl lil bintha, mietet bla ma laqet talbitu mahfra, bla ma lahaq uriha li hu kien irid jaħfrilha.

n exet u kibret u 1-konti qatt m a r i e d i .
 Jn sar minnha u kien ig ix g a l i h
 barha, ghad Hli. bla m . r i e d , m a l a * « „
 ma £T/e alliba ltima minnu wkoll. *>rj,f

Dik inhar kellu jo ro : ta b.l-fors, u kien g a d (,
 •arfjdds minn toroq b.l-kemm m a k . e n x m s , h o m , d J %
 grJTma ig addi minnhom. J.lw. m.nn t n q g a t - t r i / S
 Jarfa' g a n e j h b . e x j a r a f e j n v v a s a l u d V H
 S t f S - > r : x b ^ b a f i , t u l
 Jwi qawwi, adde,n omor, g ajnejn zoroq, xoffteju q o 5
 ilda did-darba m a g a b e t x m . n n q i . d d i e m u m i t a v v a s a l y f '
 i d a b a q q e t h e n . m , b ' d a w k a d d e j h a o m o r b ' d a w k g a j
 s a h u q a b b i e a , u h u b a q a j a r a h a g a d h i s s a q a l b j - f f '
 q a l b i d - d l a m : s a b i a , w i h a q a w w i , g a j n e j h a j l e q q u , s a k P J r '
 f a w r a d e m m q a w w i j a m a t e l g e t x g a l r a s u u s a b b t i t u g a x i o "

Mix ut wi u 1-fuq, fuq soddtu, il-konti beda e j « y
 l-a jar, i d a k u l l d a r b a l i j a s e b f i l l i r a , k u l l d a r b a H j j j ,
 quddiemu dawk i - e w x b i h a t , f a w r a t a ' d e m m t i t l a ' g a l r a s u
 u g a l x i f t i t m i n u t i k i e n j a r a ' j i n t i l e f : i d a b i l - m o d i l - m o d
 k i e n q i e s u d r a o m d a w k i - e w x b i h a t : g a m l a w a d a , w i i
 e d , u d o n n u m a k i e n x j i s t a ' j o q q o d m i n n g a j r h o m . G a d
 i l l i t - t a b i b m a k i e n x i r i d u j a s e b , u j i f t a k a r , m a s a t a ' j a g t i m e l
 x e j n l a d a r b a 1 - m e r a t a ' s i e b u m h u x t a l l i m a r i d e t x t i t t a p p a i i
 i d a i j e d b d i e t t u r i h o m l u a r i .

G adda - m i e n i d a m i n n d i k 1 - e w w e i l a q q a m a s a t a
 i o m n . i j e d . J e k k t a n t k i e n i o b b h a u b a q a ' j o b b h a - l l
 m a r t u - k i f s a t a ' j o b g o d l i x - x b i e h a t a g h a , l i l 1 - i s t e s s b i n t h a ?
 * * *

Bil-kemm kien g adda xahar—xahar twil u ta' 1-ikba
 diqa-ix-xwejja konti, imxejja i jed bil-marda, kien •>
 •>k>e j, stenna bla sabar. F'daqqa jid ol ji ri u...min j*
 nsser Xwejjat, u' f,,, is-sittinsena mg annaq ma' xbejba t
 u ta znmnhar it tnejn imbikkija, it-tnejn qalbhom maqsu*
 e a x m r a n a ^ k i e n o t ^ b e t m i s s i e r i e h o r , i d a b e l h *
 q h e t x t i f h e i n b i e j j e d ; i x - x v v e j j a m i t l u f n f i m n f l j

S

O JQ - D W E L L F ' M A L T A

Fl MIEN L-INGLI Ij

Mal-mi ja tal-Fran i i f'Maka, fl-1798, u t-telqa ta' l OrHni
 fierosolmitan minn hawn, dawk d-Li ijiet ta' fuq id-dwell™ J
 Senu saru g a l - K a v a h e n w a q q u u s p a w . I t d a , g h a d i l i
 l Q r d n i m a b a q a x i s a l t a n h a w n M a i t a , d i k i l - L i i t a ' f u q i d
 d w e l l l i k i e n g a m e l f l . 1 7 8 4 i l - G r a n M a s t r u D i r w a n g a l d a w k
 i m a k i n u x i m d a l a f l - O r d n i t a S a n G w a n n , b a q q e t t i s w a
 u t g o d d : u b a q q e t t i s w a u t g o d d m h u x g a l d a k i - m i e n
 l i d a m u h a w n i l - F r a n c i i b i s s , l m m a w k o l l s a b o s t a s n i n w a r a
 l i i b n a 1 - I n g l i i f M a l t a . I n b a g a d , m i t a d i l - L i i t a ' D i r w a n
 i s s e w w i e t b ' L i i o r a l i s a r e t f l - 1 8 5 4 , i d - d w e l l b a q a ' m o l l i
 w k o l l l i m a j i s t a x i s i r h a w n M a l t a ; i i - g a l i e x , g a l k e m m i l -
 k e l m a d w e l l n i a s s e m m i e t x a k t a r f i l - L i i j i e t t a g n a l i s a r u m i n n
 l - 1 8 5 4 ' i l h a w n , w i e e d j i n t e b a h m a l a j r l i 1 - k e l m a d w e l l , t a q a '
 t a t f e j n i l - L i i t g i d l i a d d m a j i s t a ' j o q t o l j e w j i d r o b l i l g a j r u .

Il-Li i l i s e m m e j n a , t a l - G r a n M a s t r u D i r w a n , k i e n e t t h e d -
 d e d , l i m i t a j s i r u d w e l i i j i e t u d a w n m a j i s p i a w x b ' m e w t , s e w
 d a w k l i j k u n u s t i e d n u g a d - d w e l l , k e m m d a w k l i j l i q q u 1 - i s t e -
 d i n a , k i f u k o l l d a w k l i j k u n u g e n u , j e w x e w x u g a d - d w e l l ,
 j i u m w a l a l k o l l i l - p i e n a t a ' g a x a r s n i n q d i f f u q i x - x w i e m :
 u d i l - p i e n a t i s t a ' t i k b e r g a l a k t a r m i e n , k e m m - i l d a r b a j k u n u
 k b a r i l - e r a t l i j s i r u f i d - d w e l l . I d a , j e k k i d - d w e l l j i s p i a b i l -
 m e w t , s e w d a w k l i j i d d w e l l a w , k e m m u k o l l d a w k l i t a w l l
 g a j n u n a , j e w x e w x u i n k e l l a k i e n u s a b m a ' m i n i d d w e l l a , i k o l -
 l h o m i l k o l l i l - p i e n a t a i - m e w t . (1) t ...

Ma' dil-Li i ta' Dirwan, kien hawn ukoll U*V* M,h-
 t a r i , i i e b u i g h o t n ^ ' f i ^ ^ ^ ^ ^
 m e l x i a a , i g a d d i O o r t i M a r z j a l . . F o s t i l - L i g i j i e c
 1 - I n g l i i k i e n l f e m m v v a d a t g i d l i m a g a n d h o m x
 d w e l l i j i e t m i l l - m i l i t a r . w i e e d
 B d a n a k o l l u , b i l - L i i j i e t k o l l h a l i * u
 O K e r b i n s e n a w a r a l i i b n a 1 - I n g z . f ^ D n n l o S t
 x e j n k i e n j i e u s i e b t a ' d a v k l l l d d w e l i a w , s ^
 k e m t n i d d v v e l l a w s a l - . S q i , d a r b t e j n ! b i s s m e l u s a .
 e v v a r r e s t a t i : u f i d - d a r b t e j n i n s a b e t x i s k u z a

(1) Ara 1-Kodi i ta' Rohan. Lib. V, Kap. B - P⁸¹, u XXU.